

vim vi repellere, præscribit etiam, ut ulciscendi cupido ordine caritatis repellatur; quo servato licite agri siccus occiditur. Sic non peccat, qui pro familiæ suique incolumente occidit nocturnum furem, quia sui & suorum vita uoiius grassatoris vita est præferenda. Similiter moderata defensio adhibenda est ad vitandam occasionem alterius, quia ex V. Th. plus tenetus homo vita sua providere quam aliena. Non potest tamen grassatorem occidere illi mortem intentando, quia n. s. est vitam propriam morte aliena comparare. Denique, cum vita corporis amitti possit, sic illa est fervanda, ut salus proximi voluntate nostra non pereat: nos quidem defendantes non ut bruta, quies una est vita corporis, sed ut rationales homines, quotam felicitas est vita animæ, quæ sitie caritate haberi nequit.

LIBER XXIV.

De variis corporis, & animi obiectamentis.

AD actuum humanorum officia referri possunt plura tum corporis, cum animi obiectamenta, quæ aut virtutibus coherent, aut iis adversantur. De quibus breviter eo, qui sequitur, ordine pertractabimus.

CAPUT I.

De Bacchanalium consuetudine.

Bacchanalia, quasi Bacchi sacra a Baccho nomen habent, qui a *Bacchus* furore agitor derivatur. Dicitur etiam Liber a vino, quod liberat a tristitia, cum enim potatur immode, tunc venit risus &c. ait Ovidius. Dicitus etiam Dionysius a Deo Jove, & Ny'a nympha, ad cujus anturus perductum Poetæ fabulantur. Taurinis cornibus Bacchi simulacra ornarunt Græci, quod cornu antiqui biberint, unde vini propinuator *Pincerna* dictus est. In altera manu thyrsum desert, in alia scyphum, insidetque vehiculo cum pardis bijugibus, quæ symbola sunt ebriosi, infani, & furens. De Bacchi obsecrante plura tradunt Lactantius, Clemens Alex., Commodianus, & Arnobius.

PROPOSITIO I. Bacchanalium origo & usus antiquus est, sicut que olim valde exercitabilis.

Prob. I. ex Firmico, qui c. 6. de Err. profan. Relig., ait, eorum auctorem fuisse Liberum Thebanorum tyrannum, ut men-

mente captas nobiles fœminas & libidinum ministras haberet, & scelerum. Tacitus etiam l. xi. Annal. 31. scribit, Messalinam ludicum tale celebrasse, ut regeret adulterium. Livius l. 9. Dec. 4. Bacchanalia appellat viam unican corrupcione; ergo &c. II. Ritus Bacchanalum ac verba fuisse turpissima narrat S. P. l. 7. de C. D. c. 21.: sat est honestas matronas ea palam perfecisse, quæ nec metrices agerent in theatro. Blondus etiam narrat l. 2. de Roma triumphante conueniente in eos cum nudis mulieribus, veluti omnes amissent discrimen. Idem perne ritus erant idoli Bel-Phegor Num. 25.: nam *YHWH* Phegor est expunere, ac denudare. Unde Bel-Phegor est Deus turpitudinis, quem Priapum dixerat, ex Hieron. in Of. 9., quem cum liquidis feminibus, ac fructuum liquoribus colebant, idcirco horris prefecserunt. III. Romani Bacchi sacra ab urbe & Italia eliminarunt, teste Tertulliano c. 6. Apol. Scythæ autem apud Herod. l. 4. ea improbarunt, tamquam infane turpidinem. Phoenices denique, Eusebio teste, in locis abditissimis ea celebrarunt; ergo &c.

PROPOSITIO II. Quædam hujus ævi Bacchanalia sunt illicita.

Prob. Hæc enim licentiam longe superant antiquorum; ergo &c. Prob. ant. I. Ex hodierno personarum, sive larvarum usu. Hæc enim ex Cincio, apud Muretum in scènis sunt usurpata, ut personati auctores majori libertate recitarent, atque improbos in scena traducerent ex Hor. Sat. 4. Jam vero in bonos ac malos absque fabularum venustate jacintur dictoria. Imo in theatris proprio vultu convictiores bacchantur. Extra scenas vero: *Verbibus incompris ludunt, risique soluto;* ergo &c. II. Nunc quoque mulieres virili habitu, & vicissim incedunt, quod Deut. 22. dicitur *res abominabilis apud Deum;* idque, ait Maimonides, in Martis ac Veneris cultum institutum, cui in Cypro virti ac mulieres murata ueste sacrificabant, Servio teste l. 2. An.; ergo &c. In comœdiis item, choreis, convivis ludisque etiam nunc viget veterum Bacchanalium libido, ut infra ostendemus; ergo &c. IV. Dedecebat etiam Christianum virum, quo tempore Ecclesia uestes jucunditatis deponit, & fides les ad penitentiam invitat, quod fir a Dominica Septuaginta & sequentibus, crapula, & Veneri indulgere; ergo &c.

C A P U T II.

De theatris, comediis (1), personis, ac vestium mutatione.

INTER Bacchanalium voluptates sunt theatra, & comediae, personae ac larvae, & promiscua vestium commutaciones.

PROPOSITIO I. Quædam hujus ævi theatra luxu, & libidine vetera superant.

Prob. I. ex theatrorum structura, quæ a modestis Athenienses erant lignea tabulata, ait Heschius, ut olim Romæ, antequam saxeum strueret Q. Gallus. Unde Aufonius, *scenam tabulatam*, vocat, *nulla mole saxe*. Scena quoque ex Servio sine arte fuit, ex ramis & frondibus simpliciter positis, nuda ut plurimum & sine teatro, atqui moles theatrica in orbibus nostris erectæ sunt summo dilpendio, & picturis, auto, aliisque ornamenti resurgent; ergo &c. II. Ex subsellis. In iis enim Romæ & Athenis stabant senatores in orchestra, tum cives & alii a mulieribus lejuncii: atqui in hodiernis sedent permixti viri ac mulieres, procii ac puella &c.; ergo &c. III. Ex facta actoribus scenicis donatione. His enim quinos denarios in singulos distributos testatur Seneca ep. 81, eosque ad quinos aureos M. Antonius produxit. Nunc autem, quibusdam caroribus, aut cantantibus feminis vir mille sufficiunt; ergo &c.

IV.

(1) *De spectaculis theatralibus* binas edidit dissertationes V. cl. P. Daniel Concinus O. P., in quarum confirmationem addidit libros duos *de Theatris recentioribus*. Benedicto XIV. dicatos, ubi produtis innumeris, iisque invictissimis monumentis, ne dum ex scripturis, ex PP., atque ex illustriorum hujus avi S. R. E. Card. D' Elci, Quirini, Belluga, Delphini, epistolis pastoralibus, sed ex ipsis etiam insigniorum S. J. concionatorum Oliva, Segneri, Bourdalove sententiis gravissimis, quorundam audaciam reprehensit, qui recentiorum Theatrorum abusus vejiuti immoxios. & hic. tos tueri conati sunt: perspicui demonstrans, eosdem abusus, non fecus ac idolatriam, & mimicas obscenitates veterum theatrorum a SS. PP. reprobari nec non ab immort. memorie Benedicto XIV., qui theatra venalia hujus temporis veluti paganismi reliquias pluribus confutavit, tum in lib. 7. de Syn. c. 61., tum in Notff. 76. & 87., ubi etiam graviorum theologorum auctoritas produxit in detestationem Comœdiatum & Chœarum? & in aurea epistola pastorali edita ann. 1748. expresse declaravit cum Thoma Stapletonio, Bacchanalium abusus non nisi ætro animo ferri, atque ad graviora Ecclesiæ mastos tueri conati sunt: perspicui la evitanda fuisse permisso.

IV. Ex histrionum ornatu, is enim ex Donato simplex erat, & compositus; atqui nunc summam vanitatem, & immodestiam ostentat; ergo &c. V. Numquam passi sunt Romani & Græci scemini, ut modo fit, theatra concondere, ut scribit, l. 17. de Com. Bossuetius; ergo &c. VI. Ex pretio a spectatoribus oblato. Solon tres drachmas solvi statuit. Scholasticus Aristoph. duos obolos resert. Jam vero vix aureus nummus sat est; ergo &c.

PROPOSITIO II. Recentiores comediae sunt veteribus longe dexteriores.

Prob. I. Enim vetus comedie aut hymnus erat, aut carmen in honorem deorum, unde Etruscum carmen inscriptum Dantes: *Divinam comediam*. Atque Eichyli omnium primus fertur pro uno tres histriones absque scemini posuisse; atqui non unus aut tres, sed longe plures, iisque scemini permixti agunt histriones in nostris comediis; ergo &c. II. Postquam poemata dramatica inventa sunt, tragicum nempe, comicum, satyricum, & mimicum (quorum primum Thespis inventus, & Epicharmus Syracensis, Romæ Andronicus primitus excollere) horum finis voluntas fuit, quæ pariter *Rithmo, harmonia, & numero*, ait Aristot. in 6. Att. poet. Nunc voluntas excitatur verborum turpitudine, impudico gestu, ornatu veltium immodico; ergo &c. III. Liberius termo in comediis satyricis, aut Mimicis; sed honestior plane est *Thais*, aut *Bacchis Terentiana*, quam *Corisca*, & *Dorinda Gustini*; ergo &c. IV. Plausum vix expleto opere captabant actores his verbis: *Valete & plaudite*, atqui nunc plena sunt omnia strepitu risuque soluto; ergo &c.

PROPOSITIO III. Histriones sunt infames,

Prob. I. ex Apost. Const. l. 8. c. 32.: *Ubi scenicorum actibus, sive viris sive scemini precipitur, ut finem faciant; aut rejiciantur*. II. Tertullianus de Spect. 22. ait: *Scenicos, Xysticos &c. ignominia, & capitis minutione damnari, curia, senatus, ceterisque honoribus arceri*. III. S. P. l. 2. de C. D. c. 23. verba profere Scipionis apud Tull. dicentis: *Genus id hominum, non modo honore civium cavere, sed etiam tribu moveri notatione censoria*. Excipiebantur actores Atellanarum, quæ priscam italicam disciplinam reserabant, & nos quoque comedias tantum turpes infectamur, arque inhonestas. IV. Humanis legibus infamia notatur, qui artis ludicre causa in scenam prodierit d. l. 2.: *De his, qui infamia not*. Accedunt Cyprianus, Hieronymus, aliquie PP. Vide Genettum (a), Nat. Alex. (b), Lupam (c).

Pro-

(a) Ad 6. Prece. (b) L. 4. in Detal. (c) In Cap. 62. Trull.

PROPOSITIO IV. Peccant spectantes comediam, nisi ea sit honestissima, quod raro fit.

Prob. I. Lact. 1. 6. Inst. 20. ait: *Scenis nescio an sit corruptela vitiosior, nam scenice fabuae de stupris virginum loquuntur, aut de amoribus meretricum.* Tert. de Spect. appellat theatra: *Veneris sacrarium.* Cyprianus ep. ad Don. vocat: *Morum labes & alimenta vitorum.* Accedunt Canones V. Synodi, 1. Arelat., & Apost. Const. supra laudat, quæ theatraicos arcent a fidelium communione. Prob. II. pars. Nulla enim fere commedia est, que careat verbu aliquo amatorio. II. cantores effecti cum foeminiis contumorantes turpi contuetudine implicati, verba ipsa libibata cantus modulatione, suspiriis &c. labefactare solent; ergo &c. III. Scenica matrimonia sunt concupiscentia fomenta. IV. Inlectantur scensi aut maritorum zelotypiam, aut puellarum pudorem, unde paulatim mariti uxoribus morem gerunt, virgines amatoribus; ergo &c. V. Servi, & parasti scenarum docent complures, quo patio derideant, mordeant, decipiant, aique supplant; ergo &c.

Opp. D. Th. 2. 2. q. 169. art. 2. ait, officium histriorum non esse per se illicitum; ergo &c. II. Nec Scenicae actiones ab Evangelio verantur; ergo &c. III. Non enim vera sunt, sed apparentes. IV. Aliqua permitenda est cuique voluptas; ergo &c. Rely. Bossuet, & nomen histrionis accepit D. Thom. ampla significatio ad homines designandos, qui honestis factiis delectant, conc., stricte, & proprie, neg. Ad. II. Resp. dist. ant. Non vetantur explicite, conc., implicite, neg. Ventantur enim ubi reprehenditur concupiscentiam. Ad III. neg. conf. Nam etiam simulatione plurimos blande affectari docet Chrysost. hom. 6. in Matth. Ad IV. dist. ant. Permitenda est *salva*, ut ait Ausonius, *regula morum*, conc., secus nego.

PROPOSITIO. V. In personis quidam sunt Ethnici immoderatores.

Prob. I. Ex antiquarum uso & iustitione; illas enim Aeschylus primos invexit, ut os coniectum undique sonitus ederet claros, & canorus, ait Gellius lib. 5. 7. & ostendit forma eorumdem, atqui nova sunt derisionis, libertatis, & libidinis admittit; ergo &c. II. Ex facierum similitudine. Erant enim veteres ad ritum accommodatae; hinc personati dicebantur *gymne*, aut *manduci*, apud Plautum, Juvenalem, & Lucilium, idest distorti, oribusque deformes, ut constat ex epigr. 176. Mart. *Qua tu derides; haec timet ora puer.* Cautum tamen poena capit, ne alii ex principibus viderentur adsimiles, atqui nunc cujosque ordinis hominum assumuntur imagines, & parum absit, quin sacrae vestes fe-

ferantur in ambitu platearum; ergo &c. III. curant Ethnici ponere in cenaculis larvam, quæ mortis referret imaginem hoc verbo: *Sic erimus cuncti postquam nos auferet Orcus.* Nunc autem larvis, & mortis imagine, tristisque senecta juvenes, quasi non morituri, bacchantur; ergo &c.

PROPOSITIO VI. Detestabile est mulieres virorum habitu, & vicissim personatas incedere.

Prob. I. Ex Dent. c. 22. Non induetur mulier ueste virili, nec vir ueste faeminea, abominabilis enim apud Deum est, qui facit haec; ergo &c. II. Ex canone antiquo Bracharen. habetur: *Si quis faciem suam transmutaverit in habitu mulierum ... tres annos paeniteat*, & ex 13. Gangreni: *Si qua mulier uestem virilem sumat, anathema sit*; ergo &c. III. Ex PP. Ambrosius, Hieronymus, Chrysologus &c. docent, hoc ipsam abhorre naturam. IV. Adsumebant etiam ethnici virilem habitum in cultum Martis, Veneris, & Matris magnæ. V. Ex profanis scriptoribus Philone, & Josepho, Laertio, Columella id improbabatur; ergo &c.

Ob. I. Adhibent uestium mutationes lœtitia causa; ergo non sunt sacrilegium, sed jocus. II. Meletius Episcopus Ant. filium pagani sacerdotis faemina ueste indutum ab ejus sorte subtraxit; ergo &c. III. Virgines integerrimæ vixere cunct coenobitis in habitu Monachorum; ergo &c. Vide Lupum loc. cit.

Resp. ad J. neg. conf. Ut enim ait Chrysost. fer. 155. *Non sunt haec ludrica, sunt crimina. Quis de impunitate ludit &c?* Ad II. dist. ant. Subtraxit ob vitæ pueri periculum, conc., quod illam mutationem probaret Meletius, neg. Non ergo reprehendimus, quæ causa religionis aut caritatis sunt, sed quæ immodece, intempestive, licenter, & pravæ cupiditatis causa sunt. Ad III. dist. ant. Vixerunt ob effrenem licentiam, neg.; ob pudicitia custodiam, & extraordinariam vocationem, conc. Libenter damus commutandas uestes cum Theodora, aliisque, si vitæ pudorisque immineat periculum, aut adit extraordinaria Dei vocatio, sed exemplum hoc peccarum est, singulare, & seipso pericolosum.

C A P U T III.

De choreis, saltatoribus, & funambulis.

JUVENES iis præsertim tripudiis oblectari, quæ corporis motu saltuque sunt, omnibus notum est, si itaque

PROPOSITIO I. S. Literæ damnant plures chorearum abusus,

Prob. I. Exo. 15. habetur: *Sumpit Maria tympanum in ma-*
Tom. II. M m nu

nu sua , egressaque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris , sed in hoc tripudio habetur finis divinæ laudis , quo fine carent adolescentularum nostrarum choreæ ; ergo &c. Deinde mulieres plaudebant hymno & saltu seorsum a choro virorum ex Philone l. 1. de Vit. Moys. , atqui saltant pueræ nostrates cum viris junctis palmis , brachiisque implicatis ; ergo &c. III. Davidem 2. Reg. 6. legimus : In jubilo subsilientem , atque saltantem coram Domino , ut enim scribit Ambrosius Ps. 118. Saltatio in honorem Dei laudabilis habetur ; atqui saltationes hodiernæ sunt incitamenta libidinum in obsequium niaboli ; ergo &c. IV. Non alia fuit Præcursoris Christi neccatrix , Marc. 6. , quam puella saltatrix filia Herodiadis ; ergo &c.

PROPOSITIO II. Idem evincitur exemplo Ethniconum .

Prob. Lib. 4. Antiq. Homeric. c. 5. refertur antiquus mos , ut seorsum viri , ac mulieres choreas agitarent , ac primos omnium septem adolescentes , qui cum Theseo servati sunt , cum totidem puellis saltasse ; ergo &c. II. Constant ex historiis , Romanos & Cretenses saltasse cum armis , & optime saltantes habitos bello aptos : hinc Priamus filios reprehendit , quod molles choreas agitarent , sed tales non sunt hodiernæ ; ergo reprehendenda . III. Saltatores posthac instituti sunt in cultum Deorum , & chorea adhibita ad Bacchi sacra , & maxime Apollinis in Delpho . Ac Romæ in honorem Martis , & Herculis Salii ; ergo saltus hodierni imitantes Herculem , Cyropa furentem , Daphnem , Niobem , &c. sunt ex profano more idololatriatum . IV. In honesta tripudia improbarunt honesti viri , & ipse Martialis epigr. 79. l. 5. ; ergo &c. V. Idem corporis motus in saltantibus nostris , ac in impudicis idolatriis observatur ex Scaligero de Com. 14. ; ergo &c. VI. Danatur etiam inter Christianos funambuli , quorum insaniam describunt Maolius l. 5. , Petronius , aliique apud Bullengerum T. 9. Ant. Rom. p. 903. ergo &c.

PROPOSITIO III. Peccat qui choreas immodice agit .

Prob. I. Scripturis Eccl. 9. habetur : Cum saltatrice ne assiduus sis , ne forte pereas in efficacia illius . II. Ex PP. Basiliis hom. de Ebriet. ait : Pedibus gestientes juvenum intemperantiam in se provocare . Tertullianus de Coron. ait , in saltatione hominem contaminari . Hieronymus ep. ad Marcellam idem probat ex eo quod saltator nunc Herculem robustus ostendit , nunc mollis in Venerem frangitur , nunc temulentus in Cybelem . Ambrosius l. 3. de Virg. ait : Nemo enim , ut dixit quidam (Cic. pro Mur.) saltat sobrius , nisi infuniat : addit , Præcursor plus nocuisse saltationis illecebram , quam sacrilegi furoris amenantiam . Et infra : Saltet , seq adultera filia : que vero pudica est , filias

filias suas religionem doceat , non saltationem ; ergo &c. III. ratione . Si enim mulier , & Virgo etiam pudica virorum sensus per se illicitat , quanto magis illicit , si cum saltatrice saltans & ipse verseris . Merito ergo Petrarca Dial. 34. ait : Chorœam Veneris præludium , libidinum stimulum , laxamentum licentiae , ubi libera manus , oculi , voces &c.

PROPOSITIO IV. Festis diebus a choreis abstinentium .

Prob. I. Ex Can. 23. Tolent. Ex decr. 3. Mediolan. III. Tit. de cultu fest. Ex decr. Turon. an. 1583. , alioisque apud Nat. Alex. , & Lupum. II. S. P. de X. Chord. 13. ait : Melius fœminæ (Judaorum) die sabbati lanam facerent , quam in Noemeniis suis impudice saltarent : Et Pl. 32. Melius tota die foderent , quam tota die saltarent . III. Accedit ratio . Vetantur enim die festo servilia , quia retrahunt a Dei cultu ; ergo vetantur etiam choreæ , quibus & a Dei cultu avertitur animus , & cupiditatibus irrititur . IV. Adde civiles leges , objurgationes episcoporum , Diœcesanas Synodos , & catecheses Christianas apud Genettum , alioisque .

Ob. I. Cornelius Nepos scribit , saltationes honestas esse , vel turpes ex institutis majorum ; ergo &c. Resp. dist. ant. Majorum , idest Bathylli , aut Thesei , conc. , idest Basilii , Ambrosii &c. neg. Deinde veterum saltationes fuere exercitationes ad bellum , & adolescentium ac puellarum seorsim . III. Licet ex instituto majorum essent haec indifferentia , in praxi tamen , & ex juvenum intemperantia sunt obscena .

Ob. II. Salesius P. 3. Introd. c. 34. saltationes permittit ; ergo &c. Resp. dist. ant. Permittit pudicas & honestissimas , conc. confuetas & noxias , neg. Alloquitur enim Salesius Philotheam Dei amore succensam , coram parentibus , cetero honorifico commorantem , eique præscribit , ut id agat perraro , & ad breve tempus , servatis prudentiæ regulis , nec deviando ab ordine caritatis , atqui tales non sunt consuetæ choreæ , quæ sunt cum ignotis fœminis , blandiloquis , personatis , &c. ergo &c.

PROPOSITIO V. Quidam cantores veteres vincunt improbitate .

Prob. I. Refert Athenæus , Agamemnonem reliquise cantatem Clytemnestrae monitorem , atqui nullus nisi insanus uxorem pudicam nunc relinqueret musico custodiendam ; ergo &c. II. Musici olim palia veste utebantur , eaque sudorem tergebant ex Tacito l. 16. Ann. , atqui modo vestium luxu superant Optimates ; ergo &c. III. Veteres ex Plutarcho in Inst. probabant tantum simpliciores modulationes : Et Lacedæmonium erat musica modesta , & severa ex Cragio . Nunc ad mortum corrutelam modulatio theatrica cantica etiam sacra corruptit ; ergo &c.

&c. IV. Cantare in sacris cum tibiis quibus Spartani & Cretenses in bello utebantur, refugit etiam Alcibiades apud Plutarch.; ergo improbanda est tumultuosa illa musica, qua armati disponunt ad pugnam. V. Donatio musica olim tenuissima, atqui cantoribus nostris subidia pauperum, ac poetarum mercedes, quorum illi canunt carmina, effunduntur; ergo &c. VI. Reprehenditur Nero a Svetonio, ob artes, quibus ad molliendam vocem utebatur; atqui prater eas musici hodierni pueros evirant, non servanda castitatis causa ut Origenes, sed ut vocem referant somninem; ergo &c.

PROPOSITIO VI. Decet Christianum gravis, & honestus cartus.

Prob. I. Exo. 15. Moyses & Maria Domino cecinere, & Nom. c. 10. præcipitur cantus super holocaustis, pacificis, & victimis. III. Reg. 10. a Salomon parata musicalia instrumenta pro Sanctuario narrantur. I. Esdr. 2. habetur cantorum numerus. Eph. 5. & Coloss. 3. monet Apost. psalmis, & hymnis spiritualibus esse lætandum. Etiam PP. consenserunt, Tertull. in Apologet. *Quisquis de scripturis sacris, vel de ingenio potest, provocatur Deo canere.* S. P. A. l. 9. Conf. 12. ait: *Evodius cantare cepit Psalmum, cui respondebamus omnes.* Ambrosius & Gregorius etiam cantus rudimenta clericos docuere. II. Organa quoque in Ecclesiis pulsari licet. Nam 2. Paral. 34. habetur, fuisse Levitas *Scientes organis canere,* & Ps. 105. *Laudate eum in chordis, & organo.* In Chronico S. Bertini legitur, Imp. Constantinum an. 758. misisse Pupino encanaria & organum unum. Cecinisse veteres Christianos absque instrumentis ex eorum inopia non negamus; erat tamen Calvinus organa rejiciens ad abrogatos legis Mosaicæ ritus: nam organa non sunt figuræ futurorum, sed lætitiae signa ut hymni sunt, & cum iis retinenda non fecus ac vestes sacræ, candelæ, incensum, quæ ab hereticis immitto irridentur. III. Permituntur etiam honesta cantica, quales rustici & virgines in agris canunt, dummodo sobrietate temperentur. Nam & Citharcos, & Tympanistrias virgines laudent scripturæ. IV. Cantilenas vero amatorias, quibus per Augustinum de X. chord. animi humani decidunt a virtute in turpitudinem, vita re debemus.

PROPOSITIO VII. Non licet figmenta legere poetarum.

Prob. I. Ex cap. Ideo probibetur dist. 37.: *Quia per obteclamenta inani fabularum mentem excitant ad incentivis libidinum.* II. S. P. epist. ad Memor. fabulas damnat, easque demonum cibum appellat Hieronymus. Item ad calcem Trid. habetur: *Libri, qui res lascivias ex professo, tractant, omnino prohibentur.* III. Accedit ratio. Nam corrumptunt bonos mores

coller

colloquia prava; ergo multo magis corruptunt obscena carmina lepore, numeris, fabulis, verbisque flexanimis aures demulcentes. Idem dicendum de fabulis obscenis soluta oratione conscriptis.

C A P U V I V.

De ludis, & venatione.

UDI nomine non ludum descendit cum Tullio, sed ludum lusionis intelligo, de quo sit

PROPOSITIO I. Licitæ sunt pueris innoxiae lusiones.

Prob. Sunt enim hi ludi I. Trochus & Bombex, quæ duo apud Basiliū Or. 5. etiam antiquitus extitere. II. Ænea Musca, quo ludo puer clausis oculis circumambulat, donec aliquem manu apprehendat. III. Pentalitha, seu lodus quinque lapillorum, de quo Pollux l. 9. 7. ait, lapillos sursum propelli, & recipi vola conversæ manus superiori. IV. Ludere par impar, quo jubetur puer in talorum multitudine divinare numerum pat, vel impar, de quo Horatius l. c. Sat. 3. V. Ludus latrunculorum, quos vocant Itali Scacos, Græci ζατπικον. Hi enim ludi omnes belli imaginem referebant, ut notat Meursius: quod ludi genus innoxium putat Panormitanus, Navartus, aliique a Roccâ laudat, ac versibus exornavit Hieronymus Vida Alb. episcopus. Dices: S. Petrus Damianus ep. x. l. 1. hunc ludum reprehendit non secus ac alearum; ergo &c. Resp. dist. ant. Reprehendit per accidens ob nimiam frequentiam, & qua episopus coram secularibus tempus lusu terebat, conc., per se, neg. Est enim etiam in licitis modis servandus, plura enim puerum decent, non episopum.

PROPOSITIO II. Ludus alearum est eliminandus,

Dicitur alea non solum ludere depictis chartis, sed & quilibet ludo, in quo rationi prævalet casus, sive chartis ludatur, sive taxillis. Prob. I. ex ethnici, Tullius Philipp. 2. Antonium vocat hominum nequissimum, quod in foro alea luderet. Svetonius in August. narrat, juvenem infamia notatum, quod lusisset alea. Seneca ait: *Aleator quanto in arte melior est, tanto est nequior.* Horatius l. 3. ait: *Vetita legibus alea.* Ovid. 2. Tristium: *Non levem crimen appellat.* Ex Gracis legimus a Platone graviter casum adolescentem, quod alea lusisset. Chilus Corinthios quosdam alea ludentes videtis: *Abfit, inquit, ut Spartani cum aleatoribus ineant societatem.* Aristoteles comparat aleatorem furi. Xenophon vero alea lusum vocat deceptricem dominam voluptatum.

Tom. II.

M m 3

Prob.

550 DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

Prob. II. Ex PP. Clem. Alex. l. 3. Ped. c. 1. ait: *Luxurie amorem otiosis aleæ oblectamina suppeditare*: Scriptor de aleæ lus præsto est, ubi possessionem amissio, & pecuniarum perditio. C. Chrys. hom. 33. in Joann. ait: *Quis aleatorum aliquod Christiano dignum opus aggreditur?* Isidorus l. 18. Orig. 67. Ab hac arte, inquit, *fraus, & mendacium numquam abest.* Prob. III. Ex legibus civilibus, & Canonicis. Nam Justinianus l. 3. tit. 43. cod. vetat *in publicis, vel privatis domibus aleæ ludere.* Idem statuerunt Aragoniæ, & Galliæ, & Britannicæ Reges. Idem leges Canonicæ cap. Inter dilectos de excessu Præl. & c. 8. dist. 35. can. 50. VI. Syn. Lateran. sub Innoc. III. c. 16. aliaque apud Roccam. Accedit ratio. Nemo enim Decalogum sic frangit ut aleator. Cum enim diabolus olim se in simulacris formaret, aliud crimen adiunxit, quo sibi sacrificandum instituit. In Divos & Dei nomē sunt aleatores irreverentes, quod sœpe in vanum assumunt. Praecepta secundæ tabulæ ab aleatoribus violari probat Auctor laud. inter op. Cypriani dicens: *In vicem sibi manus inferunt, maledicunt, se devovent, parentum originem dehonoran: hic aleæ sonus, illic incestus; recte ergo alea dicitur omnis nequitia seminarium.*

PROPOSITIO III. Christianis tornamenta prohibentur.

Prob. autem ex Lateran. 3. c. 20. cap. *Felicitis memorie.* Extra. De Torneam. *Torneamenta, unde mortes hominum, & animalium sœpe proveniunt, fieri prohibemus.* Privantur etiam ecclesiastica sepultura, qui in iis occumbunt, quod confirmat Romana & Remen. Synodus. Eaque veruit Clemens V. in conc. Vienn. sub pena excomm. & interdicti: *quas tamen censuras revocavit Joannes XXII.* Accedit ratio. Stultum est enim ludere cum vita periculo; quod non vitatur, licet con-gressus fiat hastis ligneis, ut probat infelix casus Henrici II. Galliæ regis. Adde his spectacula exhibere imaginem veterum gladiatorum; atqui ea spectare nobis esse interdictum docent PP. præsertim Theophilus Antioch. apud Baronium ad ann. 120. Dicuntur autem originem habuisse non a Græco Sopœ circuire, sed a Trojæ excidio, in cuius memoriā Acanthus hujus ludos instituit.

PROPOSITIO IV. Item spectacula, ubi feræ cum homine pugnant.

Prob. ex Bulla Pii V. *De salute gregis,* in qua sub excomm. pena ipso facto incurrienda spectacula prohibentur, *ubi tauri, & feræ in circuo vel foro agitantur,* privantur ecclesiastica sepultura ibi morientes, & clericis interdictum sub excomm. pena iis interesse. Eadem halent Gregorius XIII., & Clemens VIII. II.

ex

LIB. XXIV. CAP. IV.

551

Ex PP. Athenagoras in Apol. ait: *Cernere eadem affine esse homicidio; prohibentes gladiatoria munera, venationes, & huiusmodi spectacula.* Eadem habent Lactantius, Ambrosius, Salvianus, & ipsi profani scriptores, Tullius, aliique. Ferarum tamen congressio inter se seculo periculo non prohibetur, dummodo spectatores non sint clerici: talis est pugna cervorum cum canibus, tauri cum Leone &c.

PROPOSITIO V. Nec non venatio silvatica diebus festis.

Prob. I. ex c. 4. prop. 3., & l. de legibus in Expos. 3. Præc. Non enim die festo nūgī vacandum, sed Deo servendum. II. Nulla appetet in venatione necessitas, ut in testamentis, aut venditione rerum, quæ ad victimum quotidianum spectant, aut pro ægrotis patant; ergo &c. III. Id etiam veruit die festo Conc. Neld. c. 77. Caroli M. Capitula c. 22. &c. IV. Qui aucupium probant in festo, non negant prohiberi venationem, in qua deferuntur casses, & alia frunt servitatis officia, atqui haec raro contingit a venatoribus omitti; ergo &c.

C A P U V .

De immodico vestium, & conviviorum sumptu.

Q UO processerit hoc ævo vestium, & conviviorum luxurias omnibus notum est: itaque ad eam restringandam sit PROPOSITIO I. Illicitus est nimius vestium cultus.

Prob. Non distat præsens luxus a veteri Romanorum, quem profani scriptores, & PP. reprehendunt, licet illum copia divitiarum, hunc vero licentia foveat. Adhibent enim nunc etiam viri & mulieres & conchylia & purpuras, quibus teste Plin. l. 9. c. 25. Mater luxuria paria pene etiam margaritis pretia fecit. In usu sunt etiam antiquorum lacernæ, vel penulae, si non ferma, at sumptibus eadem cum iis, de quibus Martialis: *Emit lacernas millibus decem Bassus.* Gerunt etiam auribus feminæ, ut ait Seneca, *Locupletis domus censum,* & uno filo unionum insunt villarum pretia ex Hieronymo in vita S. Pauli I. Eremitæ, atque in peronibus uniones emergunt e luto, inquit Tertullianus, ac Propertius l. 3. *Matrona incedit consus induta nepotum.* Atqui hanc licentiam damnant I. scriptores; 1. Petri c. 3. habetur: *Quam fœminatum non sit capillatura, aut circumdatio auri, aut vestimentorum cultus,* nec tempore nec crispus eritis, nec cultus immodicus vestium &c. Ap. I. Tim. 2. vult mulieres esse in habitu sancto cum verecundia, & sobrietate ornantes se. II. Ex PP. Clemens Alex., Cyprianus, Hie-

Hieronymus, aliisque. III. Ex profanis Scriptoribus Julius Cæs. utum conchyliatae vellis, & margaritarum certis personis ætatibusque concessit. Arist. monet utendum veste, & apparatu minore, quam per leges licet. Phynthis Pythagorica præcipit sceninis: *Auro, & smaragdī ne ornemini.* Alios vide apud Clem. Alex. loc. cit. Accedit ratio. Nam fideles in baptismo pompis solemniter renunciantur, hinc Bernardus Ep. 113. ad Sophiam indignum esse ait, virginem Christianam formam a pellibus murium, & operibus vermium sibi mutuari. Tandem ex immodico luxu, ut ait Sixtus V. P. Max. in Bulla edita an. 1586., familiae re familiari absumpta ad paupertatem rediguntur. Hinc jurgia virorum, mutua foeminarum invidentia, templorum profanationes, &c. Merito ergo laudatur a Paulino in Epith. ad Julianum pulchra Rebecca, quæ, cum sponsa veniret ad Isaac, simpliciter velo testa pudoris erat. E contra Dina, Herodias, aliaque apud Ezech. 23. in flagitia ruisse sacra narrat historia; servanda est ergo præsertim a clericis vestium moderatio exemplo S. P. Aug., cuius vestimenta, teste Possidio in ejus vita: *Nec nitida nimium erant, nec abjecta plurimum, quia iis plerique, vel jactare se se insolenter solent, vel abjecere, Quæ de re merito statuit Trull. Syn. can. 27.: Nullus etiam, qui in Cleri catalogum relati sunt, vestem sibi non convenientem induat.* Et Hieronymus Ep. ad Eust. de quibuidam nimis cultis ait: *Tales sponsos magis existimato quam Clericos.* Pro mulieribus vero servanda Augustini regula ad Eccliam ep. 199., & Salesii Philoth. p. 3. c. 15.

PROPOSITIO II. Nefas est faciem cerussa oblinire.

Prob. I. Ex Clem. Alex. 3. Pæd., ubi foeminas irridet, quæ supercilii flava depingunt fuligine, & tollunt cerussa nigrorum. S. Cyprianus de Hab. virg. ostendit I. Dæmones docuisse oculos nigro fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & matre adulterinis coloribus crines. II. Omnes foeminas monet: *Quod opus Dei adulterari nullo modo debeat flavo colore, vel nigro pulvere, vel rubore &c.* III. Probat exemplo artificis, cui gravis fieret injuria, si quis perfectum simulacrum colore inficeret: *Sic manus Deo inferunt, qui id quod ille formavit reformare contendunt, eadem habet* Tertullianus de Cultu foem. c. 6., & S. Paulinus loc. cit. Hieronymus etiam scribens ad Lætam ait: *Cave ne cerussa, aut purpurisso consecrata Christo ora depinges, cuius generis vetulam ridet Plautus in Mostellaria.*

PROPOSITIO I. Conviviorum luxuries [a gentilitate manavit.

Prob. Etenim non solum scriptura docet, quam parce ante dilu-

dilevium veteres Patriarchæ vitam alerent, sed etiam gentes alias misere vicitasse profani scriptores. Servius enim in I. Æn. scribit, duobus ferulis epulatos antiquos: farre solo ac pulte Romanos: ac eos manu sua sibi cibos parasse scribit Seneca de Consol. c. 9. At ubi luxus prævaluit Romanorum, modum excessit epularis accubitus. Julius Cæs. ad mensam in aureo lecto decubuisse refert Svetonius, argenteos posuit Helio-gabalus, Claudius aureum scyphum adhibuit, crystallinum summi pretii Cæcilius. De luxu ciborum exclamavit olim Seneca: *Dii boni quantum unius venter deglutit.* Nec male Musonius ait: *Convivia apparari, in quibus agrorum pretia consumunt.* Quæ si florente Romana Rep. limites excessere, in hoc rerum statu maxime apud fideles ferenda non sunt.

PROPOSITIO II. Inebriari vino scelus est turpissimum.

Prob. I. scripturis. Prov. 20.: Luxuriosa res vinum, & tua multuosa ebrietas. II. 5.: *Ve qui confurgitis mane ad ebrietatem festlandam, ... ut vino astuetis.* Ap. Rom. 13.: Non in comedationibus, & ebrietatibus. Et Eph. 5.: *Nolite inebriari vino, in quo est omnis luxuria.* Vid. 1. Tim. 3., ac 1. Petri 4. Hinc incestus filiarum Loth Gen. 19., & fortuita ebrietas Noe viri sanctissimi inquinavit modestiam, nec scandalo caruit ex c. 8. Gen. Prob. II. ex PP. Basilius Hom. 14. ait: *Ebrietas demōn est voluntarius, maliitiae mater, virtutis inimica, fortē virum reddit ignavum, ex temperato lascivum &c.* Tum probat, quod is qui se privat mentis lumine per ebrietatem, jumentis insipientibus comparatus est. Addit: *Incontinentia ex vini fonte originem trahens precepit ruie ad omnem impuritatem.* Comparat denique ebriosos idolorum simulacris, quoniam manus paralytica affectas habent, pedes infirmos, atque emortuos. Augustinus in Ps. 102. ait: *Quid insanitus ebrio, quid plerunque irascundus?* Et Ep. 22. & 29. ad Alip. nervos omnes intendit, ut nequitiam hanc maximam sacris præsertim diebus evelleret ab Africanis.

Prob. III. ratione. Nam ex vinolentia innumera emergunt incommoda; festorum profanationes, rixæ, luxuria, blasphemia, honorum dilapidatio, & ipsa corporis hebetudo, ac mentis perturbatio, quam Lucretius describit lib. 3. de Rer. nat. Non hinc tamen vini usum absolute damnamus, sed eo bene diluto & modice, præsertim stomacho laborantibus cum Apostolo 1. Tim. 5. permitimus, ut enim scribit Justinus ad Zenam: *aqua necessitatis est, vinum juvandi corporis gratia datum est.* Hinc Ap. ib. c. 3.: *Diakonos non multo vino debitos esse cupit.* Jubent proinde Eccl. canones, officio, vel beneficio suspensi clericos, qui fuerint in vinolentia culpabiles in Cap. a Crapula. Extra de Vita, & honesti Cler. Matronas etiam

etiam hortatur Ap. ad Tit. 2., ne sint multo vino servientes. Quia de te legendum præclarum S. Monicæ exemplum l. 9. Conf. c. 8. n. 18.

PROPOSITIO III. Cocolatæ potionē non frangit jejuniū haud invīte Card. Brancatii argumentis ostenditur.

Prob. I. argumentum Brancatii est, quod cocolatæ haustus portio sit, non cibus in America & Hispania, sed portio ubique sumatur, non induit alimenti substantiam; ergo &c. Resp. neg. min. Licit enim cocolata, poculo exhaustiū, inter esculenta majoris substantia referenda est. Nam Stube medicus Anglus experimento monstravit, plus unctuosū & nutrientis humoris elicit ex unica uncia cacao, quam ex libra bovinæ earnis, & Th. Gage refert, ex ea Americanos pinguiscere; licet enim, ait, partes multæ cacao sint frigidæ, sunt tamen aliae permulæ nutritientes ac butyrosæ, quibus calidæ cinnamomi, ac vaginalæ permixtae fit, ut ad viscera discurrentes in carnem, & pinguedinem coalescant. Nec dicas cum Brancatio, quod polum consuetæ potionis cocolatis vix ad 7. horas stomacho vires præberet, I. enim contrarium demonstrat Mangetus, & experientur qui ex eo integrum producunt diem, II. quia post 7. horas, etiam post prandium plures esnunt. Deinde, licet cocolata potionē forteatur ut lac, non datur tamen ad fistim extingueādam, sed ad vires resocillandas; ergo esculenti rationem haberet, vel nutrientis potionis. Quod vero ajunt, Americanis cocolatam potum esse communem. Resp. I. retorq. arg. Inter eos enim jejuniū non frangit, quia vulgaris est potio, ergo frangit apud Italos, quibus talis non est. Resp. II. Americanis utpote stomacho debilioribus permitti posse, non Italos robustioribus, nisi ægrotent.

II. Brancatii argumentum est, nec vitium, nec cervisia jejuniū frangit, licet utriusque sit vis nutritiva, unde vina propinabantur Athletis, & ex Galeno quedam ita nutrit, ut porcina caro: nec cervisia inter esculenta censemur, licet ex frumento &c. patetur; ergo nec frangit cocolata, licet vint habeat nutritivam.

Resp. neg. ant. Oppositum enim ostendit in Thes. Lovan. cum pluribus eruditis Huygens, præsertim si loquamur de vino meatiōi, de quo Galenus, aut de eo, quod propinabatur Athletis. Resp. II. frangit jejuniū vino, cui saccatum, cinnamomum &c. permisceas; ergo illud frangit cocolata, cui hæc permiscerentur. Nec dicas cum Brancatio, ea mixtione vires accedere vino, a cocolata deperdi, dum aqua infunditur; nam cocolatæ portio æque nutrit ac ejus comestio, imo longe melius & salubrius. Nam particulæ calidiores saccari, ac cinnamomi solutæ magis ac liberæ sunt cum humidis aptius vehiculum.

ut.

unctuosarum, & nutrientium; cocolata ergo aquæ permixta non exuit esculenti naturam, sed perfectiorem acquirit.

III. Brancatii argum. est parvitas materiæ, quæ ex DD. consensu non frangit jejuniū; ergo &c. Resp. neg. cons. Cum enim uni cocolatis uncia tanta sit vis nutritiva, quantam Mangerus, Pasquius, Zacchias, Stubæus aliquæ observarunt, non tam cocolatis quantitas attendi debet, quam nutrienti natura, maxime in Quadragesimæ jejunio ab Ecclesia instituto ad macerationem (1).

IV. argum. Non laeditur jejuniū medicinali potionē, atqui cocolata ex Brancatio habet medicamenti naturam, nam roborat naturalem calorem, generat puriorē sanguinem, dissipat flatus, & prodest ad stomachum roborandum; ergo non frangit jejuniū.

Resp. dist. maj. Non laeditur in ægrototo, conc., in sano & robusto, subdist. Si medicamentum sit nutritivum, & esculentum, neg., secus con. Deinde retorq. arg. Cocolata roborat naturalem calorem &c.; ergo non est frigida admodum, adeoque nutrit, & vim habet esculentorum. Nec per eam servatur

(1) De hac controversia legi poterit Epistola anonyma ad Archiepiscopum NN. quæ doctiss. P. Danieli Concina O. P. vulgo tribuitur sub hoc titulo: *Memorie istoriche sopra l' uso della Cioccolata in tempo di digiuno: ubi, postquam hujuscem potionis consuetudinem circa ann. 1600, in Hispania, in Italia vero circa dimidium elapsi seculi obtinuisse observavit, in medium profert theologorum momenta, qui eam propagnarunt, præfertim vero Hurtadi, Cozza, & Brancatii: eaque infirmissima esse putat, atque illusiones futileisque cavillationes a recto omnium sensu & Ecclesiastica disciplina protinus alienas. Deinde producit Antiprobabilistarum argumenta Laurentii Berti, Petri Ballerini,* Henrici a S. Ignatio, Nat. A. Alexandri, Pontafisi, Vigandii, Tournely &c., eaque omni exceptione majora, atque adeo invicta esse declarat, ut iis permotis ipsi etiam inter probabilitas præcipi hujuscem potionis usum jejunii tempore, tamquam illicitum, improbarint, præteritum vero Diana, Caſtropalaus, Villalobos, Silvius, Azor, Jo. a S. Thoma, Sanchez, Lezana, Turrianus, Layman, Tamburinus, Fagundez, Echobarius &c. Laudat etiam pro hac sententia Benedictum XIV. Pontif. Max., eumque, non secus ac Brancatium & Cozza, solam parvitatem materiæ in hac potionē permisisse, copiam vero omnimode reprobasse perspicue demonstrat.

tur jejunium ab Ecclesia institutum , ut *carne mortificati &c.*
Nota : Braneatum definire cocolatem concretam , ac densam
jejunio opponi , nec plusquam unciam esse permittendam , alii
semiunciam concedunt , alii denique post Turrianum uncias
duas , quibus tamen ob rationes supra productas minime affen-
timur . Atque hunc finem habet nostræ Synopseos volumen II.
Ex quo si cuique vestrum aliquid utilitatis exurgat aut com-
modi , laborem nostrum , atque operam recte in hac parte fuis-
se collocatam jure optimo gratulabimur .

F I N I S .

